

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش و فناوری

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پزوهش و نظر به اهمیت جایگاه و دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری ، ما دانشجویان و اعضاء هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مدنظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم :

اصل برائت : التزام به برائت جویی از هر گونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند .

- ۱- اصل رعایت انصاف و امانت : تعهد به اجتناب از هر گونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال ، تجهیزات و منابع در اختیار .
- ۲- اصل ترویج : تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۳- اصل احترام : تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هر گونه حرمت شکنی .
- ۴- اصل رعایت حقوق : التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان ، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق .
- ۵- اصل رازداری : تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد ، سازمان ها و کشورها و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق .
- ۶- اصل حقیقت جویی : تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هر گونه پنهان سازی حقیقت .
- ۷- اصل مالکیت مادی و معنوی : تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش .
- ۸- اصل منافع ملی : تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

امضاء پژوهشگر:

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش :

اقتصاد انرژی

عنوان :

مروری بر اشکال مختلف قراردادهای نفتی و ارائه یک شکل بهینه برای
ایران

استاد راهنما :

دکتر علی اصغر اسمعیل نیا

استاد مشاور :

دکتر ابراهیم عباسی

پژوهشگر :

محمد حسین میثاقی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به

پیرم

تشکر و قدر دانی

با تشکر از استاد راهنما و مشاور و تمام اساتیدی که به تهیه و تنظیم این پایان نامه کمک کردند

و

سپاس ویژه از :

آقای دکتر علی اصغر اسمعیل نیا کتابی

و

آقای دکتر علی میثاقی

تعه‌دنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجان‌ب محمد حسین میثاقی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۸۰۶۵۰۴۵۲۰۰ در رشته اقتصاد انرژی که در تاریخ ۹۱/۶/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان : بررسی اشکال مختلف قرارداد هخای نفتی و ارائه یک شکل بهینه برای ایران با کسب نمره ۱۷/۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام، بدینوسیله متعهد می شوم

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق رو پژوهش انجام شده توسط اینجان‌ب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجان‌ب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۱/۶/۳۰

اینجانب **محمد حسین میثاقی** دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد انرژی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷/۵ به حروف هفده و نیم و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما:

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱.....	فصل اول: کلیات طرح.....
۲.....	۱-۱ مقدمه.....
۲.....	۱-۲ خلاصه فصول.....
۴.....	۱-۳ بیان مسئله تحقیق.....
۵.....	۱-۴ سوالات تحقیق.....
۶.....	۱-۵ اهداف تحقیق.....
۶.....	۱-۶ محدودیت های تحقیق.....
۶.....	۱-۷ فرضیه های تحقیق.....
۷.....	۱-۸ اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۹.....	فصل دوم: مروری بر انواع مختلف قراردادهای نفتی و ویژگی های آنها.....
۱۰.....	۲-۱ مقدمه.....
۱۱.....	۲-۲ تعریف قراردادهای نفتی و انواع آن.....
۱۲.....	۲-۳ سیستم های امتیازی.....
۱۲.....	۲-۳-۱ تعریف امتیاز.....
۱۳.....	۲-۳-۲ ساختار قرار داد های امتیازی سنتی.....

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۳	۲-۳-۳ بررسی مختصر قرارداد های سنتی امتیازی.....
۱۴	۲-۳-۴ حرکت از فرم سنتی به مدرن در قراردادهای امتیازی.....
۱۶	۲-۳-۵ نظام مدرن امتیازی.....
۱۹	۲-۳-۶ نظام مالی قراردادهای مدرن امتیازی.....
۲۲	۲-۴ قراردادهای ساخت ، بهره برداری و واگذاری.....
۲۴	۲-۵ قراردادهای مشارکتی.....
۲۵	۲-۵-۱ موافقت نامه های مشارکت در تولید.....
۲۹	۲-۵-۲ مشارکت در سرمایه گذاری.....
۳۲	۲-۵-۳ قراردادهای مشارکت در سود.....
۳۲	۲-۶ قراردادهای خدماتی.....
۳۲	۲-۶-۱ سابقه قراردادهای خدماتی در صنعت نفت.....
۳۳	۲-۶-۲ تعریف قراردادهای خدماتی.....
۳۴	۲-۶-۳ قراردادهای صرفا خدماتی.....
۳۵	۲-۶-۴ قراردادهای خدماتی خطر پذیر.....
۳۶	۲-۶-۵ قراردادهای خدماتی بیع متقابل.....
۴۲	۲-۷ وجوه مشترک و غیر مشترک قراردادها.....

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۴۴.....	۲-۸ جمع بندی.....
۴۵.....	فصل سوم: بررسی تاریخی قرار دادهای نفت و گاز در ایران.....
۴۶.....	۳-۱ مقدمه.....
۴۶.....	۳-۲ از آغاز تا پیروزی انقلاب اسلامی.....
۴۷.....	۳-۲-۱ تحول قراردادهای امتیازی.....
۵۱.....	۳-۲-۲ پیدایش و تحول قراردادهای مشارکتی.....
۵۴.....	۳-۲-۳ پیدایش و تحول قراردادهای خدماتی.....
۵۵.....	۳-۲-۴ قراردادهای سه گانه (مشارکتی).....
۵۷.....	۳-۲-۵ قرارداد جدید کنسرسیوم.....
۵۹.....	۳-۲-۶ قراردادهای شش گانه ی دوم (خدماتی).....
۶۰.....	۳-۳ قراردادهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی.....
۶۱.....	۳-۳-۱ مرور برخی از قرار دادهای مهم بعد از انقلاب (با رعایت ترتیب زمانی).....
۶۸.....	۳-۳-۲ شرایط قراردادهای یک دهه اخیر.....
۷۲.....	۳-۴ جمع بندی.....
۷۴.....	فصل چهارم: بررسی پیشینه موضوع.....
۷۵.....	۴-۱ مقدمه.....

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۷۶.....	۴-۲ مطالعات داخلی.....
۸۱.....	۴-۳ مطالعات خارجی.....
۸۲.....	۴-۴ جمع بندی.....
۸۳.....	فصل پنجم: بررسی مبانی نظری و روش تحقیق.....
۸۴.....	۵-۱ مقدمه.....
۸۴.....	۵-۲ بررسی مبانی نظری.....
۸۷.....	۵-۳ روش تحقیق.....
۸۷.....	۵-۳-۱ برنامه ریزی استراتژیک.....
۸۸.....	۵-۳-۲ معرفی تحلیل SWOT.....
۸۹.....	۵-۳-۳ تعاریف نقاط قوت و ضعف و فرصتها و تهدیدات.....
۸۹.....	۵-۳-۴ قواعد حاکم بر ماتریس تحلیلی SWOT.....
۹۰.....	۵-۳-۵ کاربرد تحلیل SWOT در کشورهای مختلف.....
۹۱.....	۵-۳-۶ تدوین استراتژی با استفاده از تحلیل SWOT.....
۹۱.....	۵-۳-۷ نحوه تصمیم گیری بر اساس swot.....
۹۳.....	۵-۴ جمع بندی.....
۹۴.....	فصل ششم: بررسی انواع قراردادهای نفتی با رویکرد برنامه ریزی استراتژیک.....

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۹۵.....	۶-۱ مقدمه.....
۹۶.....	۶-۱ ترجیحات قراردادی.....
۹۷.....	۶-۳ تحلیل اقسام قراردادهای نفتی با استفاده از SWOT.....
۹۷.....	۶-۳-۱ تحلیل استراتژیک قراردادهای امتیازی (Concession) با روش swot.....
۱۰۱.....	۶-۳-۲ تحلیل استراتژیک قراردادهای مشارکتی (sharing) با روش swot.....
۱۰۵.....	۶-۳-۳ تحلیل استراتژیک قراردادهای خدماتی (service) با روش swot.....
۱۰۹.....	۶-۴ مقایسه انواع قراردادها با swot در یک جدول.....
۱۱۱.....	۶-۵ ارزیابی و جمع بندی.....
۱۱۳.....	فصل هفتم: نتیجه گیری.....
۱۱۴.....	۷-۱ مقدمه.....
۱۱۴.....	۷-۲ چالش ها.....
۱۱۵.....	۷-۳ پیشنهادات.....
۱۱۶.....	۷-۴ جمع بندی.....
۱۱۷.....	۷-۵ پیشنهادات برای مطالعات آتی.....
۱۱۸.....	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۱ - مهم ترین قراردادهای امتیازی منطقه خاورمیانه..... ۱۶

جدول ۲ - ماتریس SWOT..... ۹۲

جدول ۳ - ویژگی های هر نوع قرارداد..... ۱۱۰

فصل اول

کلیات

۱.۱. مقدمه

در این فصل تلاش می شود کلیاتی در خصوص این پایان نامه اشاره شود و ضمن ارائه تعریفی از مسئله تحقیق، اهمیت و ضرورت پرداختن به بحث بررسی روش های مختلف انعقاد قراردادهای همکاری بین کشورهای دارنده مخازن نفت و گاز و شرکت های فعال در این حوزه نیز تبیین شود. اما پیش از پرداختن به مسئله مورد بحث این تحقیق و همینطور بیان ضرورت و اهمیت این بحث، خلاصه فصول این پایان نامه بیان می شود تا تصویری اجمالی از مباحث فصل های مختلف، ارائه شود.

۱.۲. خلاصه فصول

فصل دوم- مروری بر انواع مختلف قراردادهای نفتی و ویژگی های آن

در این فصل به معرفی شکل های مختلف قراردادهای همکاری حوزه نفت و گاز بین کشور میزبان و شرکت سرمایه گذار پرداخته و تلاش می شود تا ویژگی های گونه های مختلف قرارداد ها در قالب های مختلف (امتیازی، مشارکتی، خدماتی) بیان شود. همچنین به جزییات این گونه های مختلف قراردادی، روندی که طی شده است تا این فرم همکاری در تعاملات نفت و گاز دنیا جا بیفتد نیز اشاره خواهد شد. قطعاً با بررسی شرایط مطروحه در این قراردادها و شناخت نقاط اشتراک و متمایز گونه های مختلف قراردادی، میتوان به شکل بهتری به تجزیه و تحلیل و ارزیابی این قراردادها پرداخت.

فصل سوم-مروری بر روند تاریخی قراردادهای نفتی ایران

در این فصل روند تاریخی قراردادهای نفتی ایران از زمان کشف نفت در ایران تا حال حاضر مرور خواهد شد. بررسی قراردادهای تاریخی شاخص و تاثیر گذار صنعت نفت ایران با طرفین خارجی و اشاره به روند تغییرات قراردادهای منعقد شده از سوی ایران با شرکت های پیمانکار و سرمایه گذاران خارجی نیز در این فصل انجام شده است. همچنین سعی شده است تا با لحاظ کردن ترتیب زمانی، روند تاریخی قراردادها از شروع استخراج نفت از منابع ایران آغاز شود و در ادامه قراردادهای امتیازی اولیه، قراردادهای مشارکتی و قراردادهای خدماتی بعد از انقلاب اسلامی، مرور شود.

فصل چهارم- بررسی پیشینه موضوع

در این فصل برخی فعالیت های تحقیقاتی صورت گرفته در خصوص بررسی قراردادهای حوزه نفت و گاز و معرفی اشکال مختلف این قراردادها و تشابهات و تمایزات آنها و به طور کل تحقیقات مرتبط با موضوع تحقیق، ذکر می شود. . برخی از این تحقیقات و مقالات حاصل تلاش افرادی بوده است که سال ها در بطن موضوعات مربوط به قراردادهای همکاری بخش نفت و گاز بوده اند و حتی در این حوزه تصمیم ساز نیز بوده اند. بعضی از این تحقیقات مربوط به محققان حوزه حقوق قرارداد و برخی دیگر مربوط به اقتصاددانان و فعالان حوزه انرژی است.

سعی شده است تا ضمن استفاده از این تلاش ها در نگارش پایان نامه، با معرفی این تحقیقات زمینه برای فعالیت های پژوهشی آینده نیز مهیا شود.

فصل پنجم- بررسی مبانی نظری و روش تحقیق و تجزیه و تحلیل

در این فصل به بیان نظریات مختلف در خصوص روش های مختلف انعقاد قراردادهای همکاری در حوزه نفت و گاز بین کشورهای صاحب منابع هیدروکربوری و شرکت های پیمانکار می پردازیم.

نفس لزوم جذب سرمایه خارجی برای توسعه فعالیت ای بخش انرژی کشورهای میزبان برای همه واضح و مبرهن است نتها روی نوع و مکانیزم این همکاری نظرات متفاوتی وجود دارد که در این فصل به آن ها اشاره خواهد شد.

همچنین در این فصل روش تحقیق و تجزیه و تحلیل اطلاعات و نکات حاصله در تحقیق نیز تشریح می شود. بیان تعریفی از مبحث "تحلیل استراتژیک" که روش تجزیه و تحلیل این تحقیق است و همچنین اشاره ای به مفهوم "ماتریس SWOT" و نکات قابل استفاده از آن در این تحقیق نیز ، در این فصل خواهد آمد.

فصل ششم- بررسی قراردادهای نفتی ایران با رویکرد تحلیل استراتژیک

این فصل به بررسی و تحلیل قراردادهای منعقد شده در صنعت نفت و گاز ایران و همینطور انواع دیگری از قرارداد که امکان استفاده از آن در کشور موجود است ، با روش تحلیل استراتژیک می پردازد. در این فصل با استفاده از مفهوم "ماتریس SWOT" (قوت ها، ضعف ها ، فرصت ها و تهدید ها) به ارزیابی و مقایسه فرم های مختلف قراردادی پرداخته و نقاط ضعف و قوت آنها را بیان کرده و فرصت ها و تهدید های این روش ها نیز ذکر می شود تا با استفاده از این مقایسه و ارزیابی ، بتوان به شکلی مفید و مناسب برای قراردادهای همکاری فی ما بین ایران و شرکت های فعال در این حوزه رسید..

۱.۳ بیان مسئله تحقیق

در این بخش سعی می شود تعریف دقیقی از مسئله تحقیق ارائه شود و اهداف و سئولات تحقیق عنوان شود.

بحث اصلی این تحقیق، پرداختن به روش های مختلف و متفاوت قراردادهای همکاری بین کشورهای صاحب مخازن هیدروکربوری و شرکت های فعال در این حوزه می باشد. شرکت هایی که توان بالایی مالی، تکنولوژیکی و علمی دارند و می توانند عملیات اکتشاف، استخراج و توسعه را برای کشور میزبان انجام دهند.

اما سئوال اصلی این است که با توجه به شرایط ویژه ایران، کدامیک از روش های قراردادی این حوزه برای ایران موثرتر و کارآمدتر است.

دست یافتن به روش کارآمد و موثر می تواند صنعت نفت ایران را یاری کند تا با جذب سرمایه و توان تکنولوژیکی و انعقاد قراردادهای همکاری با شرکت های توانمند حوزه نفت و گاز، مشکلات بسیاری که در فازهای مختلف اکتشاف و استخراج و توسعه میدین دارد را تا حد ممکن مرتفع کند. در چند سال اخیر قراردادهایی که از سوی ایران به شرکت های مختلف پیشنهاد می شود به شکلی است که هیچ میل و رغبتی برای شرکت ایجاد نمی کند تا در ایران حضور پیدا کرده و سرمایه گذاری کنند.

اما برای رسیدن به روش موثر و کارآمد انعقاد قراردادهای همکاری بخش نفت و گاز برای ایران، ابتدا باید مدل های مختلف قراردادی را شناخت. در این تحقیق ابتدا مدل ها و شکل های متفاوت قراردادهای این حوزه مورد بحث قرار می گیرد و پس از آن به مسئله اصلی بحث، یعنی رسیدن به روش کارآمد و موثر برای ایران، پرداخته خواهد شد.

بحث تحلیل مدل های مختلف قراردادی با روش "تحلیل استراتژیک با استفاده از ماتریس SWOT" که به بیان و بررسی "قوت ها"، "ضعف ها"، "فرصت ها" و "تهدیدات" هر روش قراردادی می پردازد، انجام خواهد شد.

سپس با لحاظ نمودن شرایط خاص ایران، تلاش می شود تا روش "ممکن"، "موثر" و "کارآمد" شناسایی گردد.

۱.۴. سئوالات تحقیق

سئوالات اصلی این تحقیق عبارتند از:

- آیا بخش نفت و گاز ایران توانسته است برای جذب سرمایه خارجی، قراردادهایی جذاب و ترغیب کننده تدوین کند و در جذب سرمایه موفق عمل کند؟
- آیا فرم حال حاضر قراردادهای همکاری بخش نفت و گاز ایران با طرف سرمایه گذار، فرمی بهینه است؟
- آیا قراردادهای همکاری نسل جدید مورد استفاده از سوی صنعت نفت و گاز ایران هم نیاز به اصلاح و تغییر دارند؟

اینها سئوالاتی است که تلاش شده است در فصول مختلف برای آنها پاسخ پیدا شود.

۱.۵. اهداف تحقیق

اهداف اصلی این تحقیق را هم میتوان به این شکل بیان نمود:

- شناخت کلی اقسام مختلف قراردادهای نفتی و آشنایی با ویژگی های آنها.
- لحاظ کردن شرایط ویژه ایران برای رسیدن به یک شکل کارآمد و موثر قرارداد همکاری با طرف سرمایه گذار.
- تحلیل انواع قراردادهای منعقد در صنعت نفت و گاز ایران به ویژه قراردادهای بیع متقابل.

۱.۶. محدودیت های تحقیق

- عدم ارائه اطلاعات دقیق از قراردادهای منعقد در صنعت نفت و گاز ایران از سوی سازمان های مرتبط
- تناقض بسیار زیاد بین آمارهای داخلی و بین المللی در خصوص قراردادهای نفتی ایران
- اشاره نکردن به جزییات قراردادها در مطالب منتشره از سوی ارگان های ذیربط

۱.۷. فرضیه های تحقیق

- روش جاری مورد علاقه ایران برای عقد قراردادهای همکاری، انگیزه و رغبتی برای طرف سرمایه گذار ایجاد نمی کند.
- روند فعلی جذب سرمایه گذار خارجی در حوزه نفت و گاز دستیابی به ظرفیت تولید مورد نظر ایران را محقق نخواهد کرد.
- با شناخت اقسام گوناگون قرارداد و اصلاح مدل بیع متقابل مورد علاقه طرف ایرانی، میتوان به شکل بهتر و کارآمدتری از قرارداد همکاری رسید.

۱.۸. اهمیت و ضرورت تحقیق

آنچه در مورد منابع نفت می توان گفت این است که تا پایان سال ۱۳۸۹ بیش از ۶۳٪ از ذخایر شناخته شده نفت جهان در کشورهای خاورمیانه قرار داشته و ایران پس از عربستان با ذخیره ای معادل ۱۳۷۵/۵ میلیارد بشکه، دومین کشور دارنده ذخایر و منابع نفتی در این منطقه حساس و استراتژیک می باشد. بیش از ۴۰٪ ذخایر گاز طبیعی دنیا در منطقه خاورمیانه قرار دارد که ایران پس از روسیه با داشتن ذخیره ای معادل ۲۷/۷۴ تریلیون متر مکعب گاز، دومین دارنده منابع گازی جهان است.^۱

کشور پهناور ایران اسلامی در موقعیتی بسیار حساس، ممتاز و استراتژیک در منطقه و بلکه جهان قرار گرفته است که به هر دو حوزه نفت و گاز خلیج فارس و دریای خزر دسترسی مستقیم دارد و در صورتی که منابع هیدروکربوری کشور به درستی هدایت و مدیریت شوند توسعه همه جانبه کشور را به همراه خواهد داشت؛ به ویژه در این برهه از زمان که سند چشم انداز بیست ساله کشور در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی به تصویب رسیده و به موازات آن سیاست های کلی اصل ۴۱ قانون اساسی برای رونق بخشیدن به سرمایه گذاری بخش خصوصی و کاهش تصدی گری دولت ابلاغ و به موقع اجراء گذاشته شده است. توسعه سرمایه گذاری ها در صنعت پایه و اول ایران - صنعت نفت - یکی از راهکارهای دستیابی به اهداف افق ایران ۱۴۰۴ و برنامه توسعه چهارم و سایر برنامه های اقتصادی کلان کشور است. در این راستا تامین مالی پروژه های نفت و گاز، پتروشیمی و فرآورده های نفتی به عنوان یکی از اساسی ترین گلوگاه های توسعه سرمایه گذاری در صنعت نفت مطرح می شود. در واقع تامین منابع مالی به عنوان موتور محرک توسعه اقتصاد برای همه پروژه ها مهم به ویژه بخش نفت و گاز مطرح است.

در خصوص ایران هم بر اساس افق ۱۴۰۴، ایران باید ۴۴۵ میلیارد دلار بر پایه قیمت نفت سال ۲۰۰۷ در بخش های بالا دستی و پایین دستی نفت سرمایه گذاری کند. اما واضح است که این میزان سرمایه گذاری نمی تواند به تنهایی از محل درآمد های فروش نفت و گاز و همینطور سرمایه گذاری داخلی تامین شود و نیاز به حضور شرکت های سرمایه گذار خارجی دارد.^۲

^۱. صابری، دکتر محمد رضا، بیع متقابل در بخش بالادستی نفت و گاز ۱۳۸۹، چاپ اول، انتشارات دادگستر

^۲. ایرانپور، فرهاد، انواع قراردادهای نفتی، فصلنامه حقوق دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دوره ۳۸، شماره ۲، تابستان ۸۷